

О. Г. ГУДЗЕНКО, аспірант

(Волинський державний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк)

ДО ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Наукові праці МАУП, 2002, вип. 3, с. 365–366

З перетворенням України у самостійну державу розбудова системи освіти, її докорінне реформування має стати основою відтворення інтелектуального потенціалу українського народу, виходу вітчизняної науки і техніки на світовий рівень, становлення національного відродження, державності та демократизації суспільства України. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технології в усьому світі — все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається. Держава і нація без високого рівня освіти — це суспільство без майбутнього.

Оскільки основним завданням освіти є формування інтелектуального капіталу для держави, вища школа повинна готувати національні кадри для забезпечення всебічного функціонування всіх сфер суспільства. Це повинна бути добре вихована, національно свідома і високоосвічена молодь. Таким чином, основне завдання національної школи — розвинути в дитини всі позитивні якості, закладені у ній природою (ідея “сродної праці” Г. Сковороди), і тим самим допомогти людині знайти у суспільстві місце, призначене для неї. Реалізувати цю мету можна за умови дотримання наукових педагогічних принципів історизму, народності, демократизму, гуманності, етнізації, природовідповідності, культуротворчості.

Використання знань і засобів української народної педагогіки в національній школі та родинному вихованні ставить реальний заслін бездуховності, особливо якщо додатково звернутись до світових напрацювань в галузі вдосконалення людської особистості, самотворення її як гармонійної істоти. Саме така мета вінчає розроблену

західним психологом А. Маслоу [2] теорію самоактуалізації особистості (тобто такої, яка актуалізує закладені природою здібності, прагне до власного становлення як особистості у моральному та інтелектуальному плані).

На жаль, сучасна молодь подекуди характеризується інфантильністю, невмінням вирізняти справжні цінності. Тому освітянам необхідно докладати всіх зусиль до справи формування цілісної, гармонійно сформованої особистості, висококультурної, самовимогливої, з високим рівнем мотивації щодо самоосвіти і самовиховання. Молода особа гостро потребує співучасті педагога у визначенні саме тих цінностей, які їй допоможуть “статися” — стати собою, самоактуалізуватись.

Втілити це практично можна, якщо систематично і цілеспрямовано проводити виховну та навчальну роботу, в центрі якої буде перебувати студент як особистість з усіма його інтелектуальними, моральними особливостями, здібностями, задатками, інтересами, схильностями, потребами, проблемами...

В аспекті поставленої проблеми важливе місце посідає формування цілісного світогляду особистості, що формується. Тому вважаємо за необхідне відведення належного місця навчальним курсам, що сприятимуть підвищенню культурного рівня, виховуватимуть у студентів повагу до загальнолюдських цінностей (до етики ділових стосунків, історії культури, філософії, релігієзнавства, етнографії, психології).

Особливими є вимоги до особистості педагога, що працює в закладах освіти, альтернативних державним. Він повинен ретельно організувати не тільки викладацьку, а й виховну роботу.

Величезне значення має особистий приклад викладача. Він повинен вміти органічно поєдну-

вати виховну роботу із навчальною безпосередньо на заняттях. Зусилля варто скеровувати на формування відповідного етичного рівня взаємодії систем “студент — студент”, “студент — викладач”. Прикладом мають служити високий етичний рівень поведінки у системах “викладач — викладач”, “викладач — студент”. Проводячи виховну роботу, викладачу варто акцентувати увагу студентів на установках типу: “Щоб сформувався як особистість, молода людина повинна не слідувати своїм слабкостям, а прагнути зорієнтуватися на їх бачення. Це спонукатиме до їх усунення”. Необхідно наголошувати на золотому правилі моралі: “Чини іншим так, як би ти хотів, щоб чинили тобі”.

З метою реалізації поставленої мети формування цілісної особистості необхідно звернути увагу на роботу психологічних кадрів. Психологам варто проводити тренінги, спрямовані на формування вміння правильно поводитись у трудовому колективі — студентській групі, соціальному середовищі (комунікативні тренінги).

На жаль, сьогодні молодь з різних причин неспроможна повністю бути суб'єктом власного професійного становлення, в неї відсутня справжня професійна самоідентичність, яка забезпечує “зживання” особистості з професією. Розв'язання цієї проблеми може бути забезпечене завдяки зрілій самосвідомості і позитивній рефлексивності особистості. Активна рефлексія дає змогу усвідомити себе суб'єктом професійного і життєвого становлення, додає у професіоналізацію компоненти самостійності, ініціативності, творчості. Вона допомагає особистості побачити в собі, відкрити, перевести в конкретні вчинки і дії професійний потенціал. Тому необхідно використовувати певні психолого-педагогічні прийоми роботи, що приводили б до створення ситуацій, в яких можливий розвиток професійної самосвідомості, виникнення нових знань, оцінок, ставлень особистості. Зокрема, творче “входження” студентів спільно з викладачем (психологом) у рефлексивну роботу уможливує “трансформацію” зовнішніх вимог впливів викладача (психолога) у внутрішні, особистісні змісти і смисли. Психологи О. Старовойтенко і М. Варaban [1] розробили модель рефлексивної підтримки формування професіонала в умовах вищого закладу освіти. Вона поєднує основні компоненти структури професійної самоідентичності особистості, які формуються через рефлексію: професійні інтереси, цілі, очікування; навчально-професійні дії особистості; навчально-професійні досягнення, результати; якості, що

складають потенціал професіонала; етапи професійної кар'єри; цінності майбутньої професійної діяльності; прогностичну модель “Я — професіонал”. Опитувальники, складені відповідно до моделі і проведені зі студентами, вироблятимуть ставлення особистості до себе як до професіонала, що формується; даватимуть юнацтву можливість встановити еталони професійної рефлексії і зразки професійного становлення.

Для виявлення студентом власного “Я — ідеального” образу, який він надалі перетворюватиме на “Я — реальний”, можна провести анкетування, використовуючи запитання типу: “Які риси характеру притаманні освіченій особистості?”, “Які риси характеру допомагають нею стати?”, “Що мені заважає прямувати до поставленої мети?”, “Яким повинен бути юрист?” (зазначити інтелектуальні, моральні, ділові якості), “Які риси характеру я повинен виховувати у собі, щоб стати справжнім юристом?”, “Які риси заважають мені це зробити?”.

У реалізації мети формування гармонійної особистості у найкращих національних та історико-педагогічних традиціях важливе місце посідає позакласна робота. Зокрема, у Луцькій філії МАУП вона систематично проводиться в туристичному клубі “Волинь”, гуртку риторики і професійної майстерності, студії психологічного тренінгу та мистецькій студії.

З метою формування вміння адекватно сприймати себе як насамперед істоту, що має свободу вибору і можливість саморозвитку, з молодими людьми варто періодично проводити “людинознавчі” бесіди, тренінги у гуртках типу “Пізнай себе”.

На нашу думку, оптимальні умови для виховання самоактуалізованої особистості створені у закладах типу МАУП, де велика увага приділяється окремій особистості, реалізується індивідуальний підхід у навчанні і вихованні, де стосунки у викладацько-студентському колективі будуються на повазі, стриманості, взаєморозумінні. Саме це є слідуванням пріоритетам державної політики щодо розвитку освіти. А вони, як відомо, спрямовані на формування в молоді загальнолюдських цінностей та ідеалів.

Література

1. Варaban М. Ю. Рефлексія професійного становлення в юнацькому віці // Практична психологія та соціальна робота. — 1998. — № 6–7. — С. 80–81.
2. Маслоу А. Психологія бытия: Пер. с англ. — М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 1997. — 304 с.